

© Іванов Є. В.

8. Ferguson N. Civilization: The West and the Rest / Ferguson. N. — The Penguin Press Н С, 2011. — 432 с.
9. Азимов А. Конец Вечности / Айзэк Азимов; Азбука, М. : 2000. — 336 с.
10. Гуин У. Ле. Роканнон / У. Ле. Гуин; Эксмо, 2010. — 288 с.
11. 11 Гуин У. Ле. Левая рука тьмы / У. Ле. Гуин; М. : Центрполиграф, Ростов-на-Дону: Гермес, 1993. — Серия: Осирис. — Выпуск 8. — 512 с.
12. Cummins E. Understanding Ursula K. Le Guin / Cummins E. ; University of South Carolina Press, 1990. — 216 p.
13. 13 Марианис А. Ванга. Огненная Библия. Все советы и пророчества / Марианис А. : Эксмо, 2010. — 224 с.
14. Ридинг М. Нострадамус: Благая весть: Предсказание известного прорицателя / М. Ридинг — СПб. : Весь, 2011. — 208 с.
15. Блаватская Е. П. Тайная доктрина. Синтез науки, религии и философии. Том 2. Антропознезис / Е. П. Блаватская — Азбука, 1006 с.
16. Линн Х. Смерти нет. Другая дверь Бога. — Х. Линн, Э. Кейси. — [Перевод с английского Г. И. Михайлова]. / СПб. : Будущее Земли, 2005 — 288 с.
17. Андреев Д. Л. Роза Мира / Д. Л. Андреев — Мир Урании, 2006. — 608 с.

Іванов Є. В. – доцент кафедри соціології, філософії та права Одеської національної академії харчових технологій

УДК: 130.1:316.012

КИТАЙСЬКА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Автор досліджує китайську модель соціального управління, доводячи, що в кінці 70-х рр. ХХ ст. уряд КНР на основі переосмислення конфуціанської ідеології зумів не тільки зупинити соціальну дезинтеграцію, змінивши логіку управлінських процесів, а й відкрив шлях до розвитку країни, яка зараз посідає роль економічного і політичного лідера світу.

Ключові слова: *Китай, соціальне управління, медіація, суспільство.*

КИТАЙСКАЯ МОДЕЛЬ СОЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ: ПРОШЛОЕ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Автор исследует китайскую модель социального управления, доказывая, что в конце 70-х гг. ХХ в. правительство КНР на основе переосмысления конфуцианской идеологии сумело не только остановить социальную дезинтеграцию, изменив логику управленческих процессов, но и открыло путь динамичному развитию страны, которая сейчас играет роль экономического и политического мирового лидера.

Ключевые слова: *Китай, социальное управление, медиация, общество.*

CHINESE MODEL OF SOCIAL MANAGEMENT: PAST AND NOWADAYS

Author examines the Chinese model of social control, arguing that in the seventies of the twentieth century the PRC government on the basis of a rethinking of Confucian ideology has managed not only to stop the social disintegration, changing the logic of management processes, but also opened the way for the dynamic development of the country, which now plays the role of economic and political world's leader.

Keywords: *China, social management, mediation, society.*

Актуальність вивчення китайського досвіду соціального управління та його філософського осмислення обумовлена ходом соціально-економічних реформ в Україні, а також необхідністю розв'язання важливих проблем соціальної філософії, серед яких можна назвати проблему осмислення національних моделей управління суспільством, виділення їх специфіки, сильних та слабких сторін.

Окремі аспекти китайської моделі соціального управління були досліджені в працях відомих вчених-китаєзнавців: В. В. Малявіна, Л. С. Переломова, Дж. Макгована, М. Гране та інших. Проблеми

суспільних взаємовідносин в цій країні на сьогоднішній день привертають значну увагу представників різних наук: економіки, соціальної філософії, соціології, політології та інших. Серед українських дослідників необхідно відмітити В. С. Михайлова, який проаналізував соціально-філософські традиції Китаю, їх відмінності від європейських [1]. Його колега О. Г. Курбатов розглянув спадок китайської філософії через призму «відповідності політичних еліт своїм атрибутивним характеристикам» [2]. Він дійшов висновку, що для конфуціанства такою рисою політичної еліти виступає спрямованість на використання влади не на власну користь, а в цілях забезпечення інтересів тих, ким вони керують [2, с.157]. На думку білоруської дослідниці Т. Г. Румянцевої, філософія Китаю, якою керувався уряд під час здійснення реформ, зберегла орієнтацію на благородну та респектабельну циклічність у трактовці цивілізаційних маршрутів світу, на відміну від спокуси «прогресизму», що охопив Старий Світ у другій половині XIII ст.» [3, с.312-313].

Найбільш ґрунтовний аналіз ролі китайської філософії в суспільному житті КНР зробив російсько-китайський дослідник С. Чжоу. Він обґрунтував тезу, що специфіка китайської філософії полягає в тому, що головним об'єктом її дослідження виступають людина, суспільство, держава та закони природи. В її рамках на протязі століть проходив пошук оптимального співвідношення інтересів держави, суспільства та природи, хоча й не всі філософські досягнення були затребувані китайськими державцями. Вони сприйняли лише ті ідеї та концепції, які були корисними для підтримання тривалого функціонування побудованої ними державної моделі [4]. В той же час, існують і критичні оцінки успіхів китайського суспільства, скажімо, російський вчений Т. П. Волков поставив під сумнів, що китайська цивілізація зможе стати системоутворюючою, в силу «мозаїчності» китайської культури та «регіонального» характеру ментальності суспільства, хоча Китай і має великі можливості в соціально-економічній сфері [5, с.2].

Метою статті є соціально-філософське осмислення китайської національної моделі соціального управління, її особливостей та осмислення досвіду КНР в рамках соціокультурного підходу.

Китайське «економічне чудо» викликає велику увагу з боку західних дослідників. Американський філософ Джон Нейсбіт у статті «Вертикальна демократія в Китаї» відмічає, що в Японії успішний розвиток відбувся завдяки прийняттю та реалізації західної моделі демократії, а в Китаї кінця 70-х рр. XX ст. ніхто й не задумувався про копіювання західного політичного зразка. При цьому успіхи КНР виглядають не менш вражаючими. За останні 30 років 400 млн. людей перейшли з категорії «бідних» до категорії «середнього класу» та «заможних». Китай продемонстрував можливість побудови власної версії демократії. Її Джон Нейсбіт називає «вертикальною». Чим же вона відрізняється від демократії в західних країнах? На Заході всі люди наділені рівними можливостями з точки зору вираження свого бажання або думки. З цією метою відбуваються вибори, що підкреслюють цю рівність, кожен може прийти і віддати свій голос за ту чи іншу політичну силу. В кінці кінців управління забезпечується за допомогою демократичного волевиявлення громадян. У Китаї існує вертикальний процес управління. Вектор управлінських імпульсів іде згори до низу, однак, вздовж цієї вертикалі відбувається дуже активна взаємодія. При цьому досягається єдність мети, усвідомлення базових, чітко заданих умов виконання того чи іншого завдання. Західні демократії напряму пов'язані із західними цінностями, з тривалим розвитком західних суспільно-політичних інститутів. В Китаї ж в достатній мірі враховується власний досвід, в ході взаємодії по управлінській вертикалі іде процес адаптації учасників соціального управління до умов, що змінюються. Зрозуміло, що Китай – це досить централізована держава, але за останні тридцять років вона значно збагатилась забезпечивши стабільні умови розвитку суспільства. Розмірковуючи таким чином Дж. Нейсбіт доходить висновку, що і в умовах централізованої держави при правильній взаємодії держави та суспільства можливі позитивні результати [6]. Однак поза його увагою залишається відповідь на питання, яким чином можливі такі масштабні і вражаючі зрушення в економічній і соціальній сфері величезної країни і чому вони не відбулися раніше.

Розуміння сутності процесів соціального управління в Китаї може дати нам використання соціокультурного підходу, особливо, його варіанту, розробленого відомим російським філософом О. С. Ахієзером. Русійська сила соціального прогресу, на його думку, полягає в самій масовій діяльності людей, яку можна розглядати як деяку субстанцію, що лежить в основі розуміння та пояснення суспільних явищ [7, с.72]. Важливою категорією, яку вводить О. С. Ахієзер є відтворення. Це соціально-філософська здатність суб'єкта відновлювати себе всупереч різного роду негативним і деструктивним зовнішнім і внутрішнім факторам, забезпечувати своє існування та розвиток [7, с.55-56]. Для забезпечення відтворення необхідна спеціальна організація що має на меті збереження та

підтримання інтеграції, яку О. С. Ахієзер називає «медіатором», вона зазвичай співпадає з державою [8, с.24]. Розкриваючи його думку, вчений з Росії Ю. А. Узлов так визначив зв'язок між діями уряду і позитивною творчою діяльністю соціуму: «...Успіх або невдача будь-яких починань влади багато в чому залежить від стану соціуму, тобто від вміння та бажання людей працювати, від здатності керівників країни, спонукати людей до творчої діяльності, надихнути їх власним прикладом. Якщо областю економіки є вибір засобів, при заданих цілях та уподобаннях, то етика визначає, які індивідуальні і соціальні цілі вважати вірними, а які ні. Саме в цій площині лежить світ господарської культури. Концепти і закони конституційовані людьми. Вони не сприймаються як щось дане на зверхніми силами на вічні часи [9].

Коротко розглянемо розвиток соціального управління в Китаї в ХХ-ХХІ ст. Можна умовно виділити три основні періоди:

I період (від початку сторіччя до 1949 р.) характеризувався дуже повільним і слабким розвитком китайського суспільства і економіки. На основі аналізу соціально-філософської літератури, в якій досліджується проблематика філософії і суспільства Давнього Китаю, В. С. Михайловим було зроблено висновок про те, що модель світу, яка сформувалась у китайців ще до Нової ери, мала характеристики, у значній мірі протилежні європейському поглядові на світ. Ці відмінності стосувались таких значущих питань, як генеза космосу і людини, їхніх відносин, онтологічного статусу, форм детермінізму тощо [10, с.6]. В Китаї детально були розроблені принципи керування суспільством за допомогою бюрократії, в цій країні був накопичений значний досвід соціального управління. Бюрократичний характер виконавчої влади на протязі багатьох віків виражався у відірваності держави від суспільства [11, с.556-557]. Сім'я в Китаї служила універсальним прообразом суспільно-державної системи, політика була продовженням сімейного життя в тій чи іншій формі, тому кожна людина, особливо на місцевому рівні, повинна була спиратися на підтримку своїх людей серед підлеглих та шукати покровителя серед начальства. Традиційний образ китайського суспільства в уяві самих китайців – це гора піску, де кожна піщинка відповідає певній сім'ї. Найдієвішим засобом розширення свого впливу у суспільстві була дружба, яка розумілась китайцями як створення системи «зв'язків» з корисними людьми [11, с.572-573]. Процвітала корупція, засилля бюрократії на фоні зубожіння простого народу, тобто просте і деструктивне відтворення переважало над інтенсивним.

II період (1949-1978 рр.) ознаменувався спробою комуністів побудувати важку промисловість за рахунок селянства та інших верств, в результаті чого економіка опинилася на грані катастрофи [12, с.10-11]. Ліквідація приватної власності та обмеження ринкових відносин, які Мао Дзедун та його соратники розцінювали як велику перемогу, насправді призвели до загострення диспропорції народного господарства, браку енергоносіїв, сировини та кваліфікованих робітників [13, с.644-645].

III період (з 1978 р. до сучасних днів). Економічні перетворення з 1978 р. проводились в Китаї під керівництвом КПК на основі концепції «практика – критерій істини». Реформи виявились напрочуд ефективними і сприяли швидкому розвитку економіки, особливо її інноваційних галузей, зростанню добробуту громадян. Був створений потенціал для подальшого довготривалого розвитку [14, с. 2-3].

Китайський уряд приділяв велику увагу загальному стану духовного життя суспільства, що багато в чому визначило хід і специфіку реформ [15]. В кінці 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. китайський уряд здійснив масштабну модернізацію конфуціанської спадщини. Ден Сяопін, приступаючи до реалізації програми модернізації країни проголосив в 1979 р. досягнення «сяо кан» – середнього прожиткового мінімуму, що напругу пов'язувалось з побудовою «могутньої держави». Цей крок означав, що комуністичні ідеологи розвертаються обличчям до конфуціанської спадщини. В країні розпочався багатошаровий процес реанімації традиційних цінностей: в економічній, політичній, ідеологічній і науковій сфері. Офіційні інтерпретатори Конфуція почали все більше акцентувати на активності особистості, говорячи про те, що Конфуцій створив особливий «спосіб життя», а його учням були притаманні самовідданість державним справам, здійснення подвигів, виступ проти пасивного відходу від мирських справ [4]. Згідно до результатів досліджень китайський соціологів, більшість китайців поділяють традиційні цінності і будують свою поведінку у відповідності з ними. Вплив традиційної китайської філософії на культуру політичного мислення керівників відбувається через традиційний інститут: «історія – політика».

Ціннісна основа китайських реформ суттєво відрізнялась від цінностей, що сприяли економічному зростанню Заходу. У західній цивілізації головних цінностей дві: цінність-об'єкт – особистість і цінність-вектор – розвиток. Їх можна прослідкувати в усій ціннісній системі, в тому

числі і цінностях умовно першого ярусу значимості (свобода, рівність, братерство) і другого (праця, еквівалентний обмін, приватна власність, закон), що підтримують цінності першого ярусу і забезпечують їх реалізацію в житті. Головні цінності східної цивілізації кардинально відрізняються: в якості цінності-об'єкту виступає держава, а в якості цінності-вектору – стабільність. Вони підтримуються такими цінностями, що утворюють тріади як мир, порядок, традицій (перший ярус) та ієрархія, ритуал, минуле, зафіксоване в конфуціанському знанні (другий ярус) [16, с. 17].

На основі вищевикладеного можна зробити наступні висновки:

1. Суспільно-економічний підйом Китаю розпочався після того, як комуністична партія зуміла переосмислити негативний досвід «швидкого ривку». Для того щоб підвищити добробут громадян був знайдений необхідний інструмент, який забезпечив інтенсивне відтворення в китайському суспільстві. Ним стало вчення Конфуція, яке державні діячі завжди трактували так, як це було їм вигідно. Фактично китайська бюрократія і сьогодні є єдиним інтерпретатором його спадщини і вміло використовує його для піднесення над іншими верствами суспільства. Норми поведінки, що були зафіксовані в «Лі цзи» виконують роль соціального інтегратора, ними керуються в повсякденному житті широкі маси населення.

2. Цінності, на яких побудоване економічне зростання КНР кардинально відрізняються від західних, що в майбутньому дозволить китайському суспільству забезпечити підтримання високого рівня інтенсивного відтворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлов В. С. Людиновимірність соціально-філософської традиції Давнього Китаю і сучасність: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філос. : спец. «Соціальна філософія та філософія історії» / В. С. Михайлов. — К. : 2010. — 20 с.
2. Курбатов О. Г. Проблема відповідності політичних еліт своїм атрибутивним характеристикам у контексті стародавньої та середньовічної філософії / О. Г. Курбатов // Гуманітарний вісник ЗДА. 2012. — № 48. — С. 150—158.
3. Румянцева Т. Г. Философия Древнего Китая и современность / Т. Г. Румянцева // Беларусь — Китай. Сборник научных трудов. Третья Международная конференция «Китай в современном мире». — Минск, 2010. — № 8. — С. 310—315.
4. Чжоу Сыинь. Консерватизм в Китае конца XIX в.: Модернизация конфуцианства [Електронний ресурс] / Сыинь Чжоу // Вопросы философии. — 2010. — № 9. — Режим доступу до журн. : http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=194&Itemid=52.
5. Волков Т. П. Социально-философские аспекты современной глобализации и проблема трансформации культуры : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филос. наук. — Москва, 2010. — 28 с.
6. Нейсбит Дж. Вертикальная демократия в Китае [Електронний ресурс] / Джон Нейсбит. — Режим доступу до журн. : <http://www.intertrends.ru/twenty-first/008.htm>.
7. Ахиезер А. С. Россия: критика исторического опыта (Социокультурная динамика России) / А. С. Ахиезер. Т. I: От прошлого к будущему. — Новосибирск: Сибирский хронограф, 1998. — 804 с.
8. Ахиезер А. С. Россия: критика исторического опыта (Социокультурная динамика России) / А. С. Ахиезер. Т. II: От прошлого к будущему. — Новосибирск: Сибирский хронограф, 1998. — 600 с.
9. Узлов Ю. А. Социокультурный подход к осмыслению экономической жизни общества [Електронний ресурс] / Ю. А. Узлов // Общество: социология, психология, культура. — 2012. — Выпуск № 2. — Режим доступу до журн. : <http://dom-hors.ru/issue/spp/2012-2/uzlov.pdf>.
10. Михайлов В. С. Людиновимірність соціально-філософської традиції Давнього Китаю і сучасність: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата філос. : спец. «Соціальна філософія та філософія історії» / В. С. Михайлов. — К. : 2010. — 20 с.
11. Малявин В. В. Китайская цивилизация / Владимир Вячеславович Малявин. — М.: Астрель, 2001. — 632 с.
12. Ковалев М. М. Жундунь Д. Китайские экономические реформы: опыт, возможности применения в Беларуси / М. М. Ковалев, Д. Жундунь. — Минск : БГУ, 2002. — 227 с.
13. История Китая / под ред. А. В. Меликсетова. — М. : Высшая школа, 2002. — 736 с.

14. Полозюкова О. Е. Особенности экономики Китая на современном этапе и перспективы ее развития : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. эк. наук : спец. 08.00.14 «Мировая экономика» / О. Е. Полозюкова. — М. : 2012. — 27 с.
15. Доржиева М. Л. Особенности трансформации системы духовных ценностей в сфере морально-этических представлений в современном китайском обществе: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.11 «Социальная философия» [Электронный ресурс] / М. Л. Доржиева. — Режим доступа к журн. : <http://www.dissercat.com/content/osobennosti-transformatsii-sistemy-dukhovnykh-tsennostei-v-sfere-moralno-eticheskikh-predsta>.
16. Институциональный анализ китайской модели: теоретическая дискуссия и прогноз: Материалы круглого стола. — М. : ИЭ РАН, 16 апреля 2009 г. / Под ред. С.Г. Кирдиной, Л.И. Кондрашовой // Вестник научной информации № 3. М.: Институт экономики РАН, 2010. — 165 с.

Іванов О. О. – аспірант кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

УДК 101.1::316 + 573.6.086.83.1 + 61:1

СУЧАСНІ БІОТЕХНОЛОГІЇ ТА ФІЛОСОФІЯ ЗДОРОВ'Я

У статті аналізуються соціально-філософські аспекти взаємодії здоров'я людини із сучасними біотехнологіями. Розкривається зв'язок духовного, соціального і біотехнологічного в контексті проблеми людського здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, біотехнології, відчуження, ментальність, духовність.

СОВРЕМЕННЫЕ БИОТЕХНОЛОГИИ И ФИЛОСОФИЯ ЗДОРОВЬЯ

В статье анализируются социально-философские аспекты взаимодействия здоровья человека с современными биотехнологиями. Раскрывается связь духовного, социального и биотехнологического в контексте проблемы человеческого здоровья.

Ключевые слова: здоровье, биотехнологии, отчуждение, ментальность, духовность.

MODERN BIOTECHNOLOGIES AND PHILOSOPHY OF HEALTH

Socio-philosophical aspects of human health – modern biotechnologies interaction are analyzed in the article. The connection of spiritual, social and biotechnological in the context of human health problem is investigated.

Keywords: health, biotechnologies, alienation, mentality, spirituality.

Гуманітаризація проблеми людського здоров'я демонструє його належність не лише до матеріалістичного світу, а також до світу духовного, а також показує його інтегрованість як у інтраперсональне буття, так і у соціокультурну реальність. Сходження проблеми людського здоров'я до вершин піраміди цінностей сучасного індивіда, спонукає останнього більш уважно ставитись до здоров'я, що проявляється у пошуку причинно-наслідкових зв'язків здоров'я-спосіб-життя, здоров'я-соціум, здоров'я-екологія та ін.

Біосоціальність природи людини в наш час стала причиною загострення біо-онтологічних проблем у розрізі життя суспільства. Констатується поява нової стратегії суспільного розвитку – стратегії вітальності, тобто налагодження консенсусу між валеологічними, екологічними, морально-правовими та етнічними аспектами життя людини [7, с. 357]. Отже, очевидним є трансформація аксіологічної вертикалі сучасного індивіда і переорієнтація на більш духовні цінності.

Сучасний етап розвитку людства характеризується посиленням впливу біології та суміжних з нею наук на суспільне життя. На біотехнологію покладаються великі, можливо, і нездійсненні надії. Проте, без сумніву, дана наука може допомогти людству у вирішенні різноманітних проблем, в тому числі і проблем з людським здоров'ям. Серед них, запобігання невиліковним та спадковим хворобам, отримання практично цінних продуктів із відходів сільського господарства, очищення екологічно забруднених територій. Але з біотехнологією також пов'язано і багато пересторог.